

УДК 821.162

Гаврилів Сюзанна Володимирівна

студентка

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Havryliv Suzanna

Student of the

Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko

РЕЦЕПЦІЯ ДРАМАТИЧНОЇ ПОЕМИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ “КАМІННИЙ ГОСПОДАР” ЮРІЄМ-БОЙКОМ БЛОХИНИМ

***Анотація.** На прикладі драматичної поеми Лесі Українки “Камінний господар” Юрія Бойка-Блохина творів у роботі продемонстровано, як вивчення ідеологічних контекстів творчості того чи іншого автора дозволяє виявити вплив політичних реалій мистецтво. Задекларовано, як драматургія Лесі Українки стає цікавим прикладом своєрідного мистецького та політичного симбіозу. Одночасно показано, як такі дослідження художнього тексту дають можливість побачити й контекстуальні прояви творчості самого дослідника-літературознавця, загострити пріоритети його наукового пошуку.*

***Ключові слова:** модернізм, неоромантизм, драматична поема, Дон Жуан, Леся Українка.*

***Summary.** Using the example of Lesya Ukrainka's dramatic poem "Kaminnyi pospodar" by Yuriy Boyko-Blokhyn, the work demonstrates how the study of the ideological contexts of the work of one or another author allows art to reveal the influence of political realities. It has been declared how Lesya Ukrainka's drama becomes an interesting example of a peculiar artistic and political symbiosis. At the same time, it is shown how such studies of the literary*

text provide an opportunity to see the contextual manifestations of the creativity of the literary researcher himself, to sharpen the priorities of his scientific search.

Key words: modernism, neo-romanticism, dramatic poem, Don Juan, Lesya Ukrainka.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження складають праці таких фахівців у галузі літературознавства, як Юрій Бойко-Блохин, Ігор Костецький, Василь Чапленко, Дмитро Чижевський.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Аналіз різнобічних наукових праць та досліджень. Основне завдання полягає в тому, що драматургія Лесі Українки (а особливо “Камінний господар”), як і літературна творчість є вираженням створення в українському письменстві ХІХ – початку ХХ віку шедеврів, які можуть конкурувати із будь-якими іншими літературами доби Модернізму.

Виклад основного матеріалу. У творчій спадщині Юрія Бойка-Блохина твори Лесі Українки розглянуті крізь призму політико-ідеологічних контекстів Лесиної доби. Детально аналізуючи “Камінного господаря”, літературознавець наголошує, що цей твір “просякнутий філософією інтуїтивізму. За еспанською історичною дійсністю заховано ще, принаймні, два змістових нашарування: універсально-історичний стосовно Середньовіччя й Ренесансу та історіософічне передбачення шляхів української нації в найближчому майбутньому” [1, с. 357].

Юрій Бойко-Блохин серед перших в українському літературознавстві проаналізував символіку образу Грааля в драматургії Лесі Українки, продемонструвавши, як у “Камінному господарі” він стає центральним, тісно переплітаючись із мотивом “гори”. Цей мотив, який пронизує усю композиційну структуру твору, по своєму характеризує головних героїв твору. Для Анни – це неприступна скеляста гора із замком, де живе

принцеса, серце якої прагнуть завоювати лицарі. Для неї неприступною горою має стати її майбутній чоловік Гонзаго. Долорес же "стало перебуває на містичній горі, подібній до гори Грааля, і її серце наповнює чашу Грааля" [1, с. 357]. Таким чином для кожної з цих героїнь Грааль стає своєрідною містичною метою, яка б виповнила їхнє буття сенсом.

Драма "Камінний господар" була своєрідною відповіддю російському філософові-шовіністові Петрові Струве, який заперечував право українців і білорусів на власну культуру, закликав до брутального придушення будь-яких виявів сепаратистських прагнень пригноблених Російською імперією народів. Зокрема в книзі "Patriotica" він писав: "Я стверджую, що людина, яка в Києві або Могильові захоче бути культурною людиною, не вступаючи у спілкування з «російською» культурою, повинна бути не тільки «малоросом» або «білорусом», але, до всього і німцем або французом, або англійцем. Бо з однією «малоросійською» або «білоруською» культурою він, як культурна людина, прожити не зможе. Необхідно вдуматися, що означає часте ставлення «російської» культури в один ряд з «малоруською» та «білоруською». Це означає, що на всьому, сказати б, просторі культурної творчості мали б бути створені паралельні культури – «малоруські» і «білоруські»". Для Струве йшлося, отже, про "титанічний замисел роздвоєння або потроєння російської культури", тобто про нібито поділ на частини цілісної до того культури [Цит. за: 1, с. 329].

Виступи російського шовініста П. Струве глибоко обурювали Лесю Українку і, як наголошував Ю. Бойко-Блохин, "настав час підкреслити, що українська культура не тільки збирається сягати рівня інших європейських культур, але вже стоїть на цьому рівні" [1, с. 329]. "Камінний господар" мав стати однією з відповідей шовіністові Струве, одним із тих фактів української культури, який вказував би на її природне зростання і повноту.

В українському еміграційному літературознавстві можна виокремити й іншу тенденцію бачення розвитку українського письменства Модернізму. Ігор Костецький у вступній статті до вибраних творів Стефана Ґеорге намагався довести, що хоча “у масштабах своєї регіональності українська література того часу здобувалась подекуди на досконалі зразки” [2, с. 148], творчість Лесі Українки не досягла рівня інших відомих європейських митців того часу. Леся для Костецького – “продовжувачка шевченківської національної та соціально-політичної теми”, автор “запальних або журливих віршів, легко приступних для деклямації з кожної нагоди, чи то на врочистих вечорах, чи то на лекціях літератури в школі”, “постачальниця крилатих виразів, цитованих аж до втрати навіть тієї поверхової гостроти, яка в них міститься” [2, с. 148]. Лише у своїх листах, задекларованих в збірнику виданому її сестрою, переконаний І. Костецький, Леся постає “як потенційна дійова особа великого життєвого театру”, з особливою мовою, якою “вона була спроможна охопити все без винятку, всі глибини й висоти, від трагічних провалів до гумористичної безхмарности, усі закутини сприймання й відруху, куди, здається, не може сягнути ніяка лексика та синтакса, ніяка граматична рація” [2, с. 148]. Якби в її драматургії було застосовано мову її листів, пише Костецький, “не було б їй потреби змагатися «Блакитною трояндою» чи «Лісовою піснею» з Ібсеном чи Гауптманом, *досягати таких сумнівних успіхів, як от «Камінний господар», що надолужив хіба що відсутність в українській драмі – Шіллера*” (курсив мій – Авт.) [2, с. 149].

Ця позірنا (й реальна для І. Костецького) недосконалість Лесиних художніх творів (у порівнянні з мовою листів) пов’язана, на його переконання, з тим, що “вона не бажала так розкриватись у творах, призначених для публіки”, бо ж “безстрашна в усьому, вона мала цей єдиний страх, ідолізований новонародництвом у його франківській

модифікації: страх виявити себе хоч би найдрібнішою конкретною особливістю” [2, с. 148, 149].

Необ’єктивність такого підходу підтверджують дослідження проблем мови та стилю українських письменників Василя Чапленка. Якщо йдеться про мову Лесиної художньої творчості, то до важливих факторів її формування, окрім знання української літературної та народної мови, слід додати “її велику (не формально, а фактичну) філологічну освіту, зокрема знання багатьох мов, що правила їй за моделі, зразки в її мовностилевих шуканнях”, а “незалежно від діалектних явищ її мова надзвичайно багата лексично, граматично й фразеологічно. Це багатство чарує читача особливо в її пізніших драматичних поемах” [3, с. 231, 232].

“Камінному господареві”, як доводить Юрій Бойко-Блохин, “властива стильова монолітність у спаяності елементів неоромантизму з елементами неоклясицизму”; драма “позначена неперевершеною стрункістю суголосністю всіх її складників. Характери розкрито не тільки завдяки словесному текстові, вкладеному в уста дійових осіб, але й завдяки розташуванню епізодів, також і наслідком звукової структури лексики та ритму, що пронизує рядки. Репліки дійових осіб схрещуються, мов удари шпад, афоризми зростають у символи і пронизують лямбмотивами драму” [1, с. 331]. Поруч із детальним дослідженням теми Дон Жуана в світовій літературі, Ю. Бойко-Блохин уперше в літературознавстві висуває й обґрунтовує гіпотетичну інтерпретацію політичного контексту драми: на його переконання він полягає в тому, що “поетеса відчувала трагедію найближчих років української інтелігенції”, бо частина цієї інтелігенції здалася в полон до Анниних ідей, “подолавши анархізм, прийняла необмежену могутність камінної влади і в ній сподівалася найти здійснення національної свободи. Для цього потрібно було віддати перстень Долорес Анні і перестати бути собою” [1, с. 361].

У пошуках критеріїв істинності запропонованої інтерпретації контекстуального наповнення “Камінного господаря” Лесі Українки, Юрій Бойко намагається віднайти як алюзії, так і багатоманітні художні деталі, які свідчили б про закодований у цьому творі й політичного підтексту.

Юрій Бойко наголошує, що “вичуття захованого символічного змісту” “Камінного господаря” може видатися довільним і суб’єктивним, однак така інтерпретаційна гіпотеза “виправдовується співзвуччям цілого ряду натяків, розсіяних у творі, конкретною історичною ситуацією”, загальним прагненням Лесі Українки “символізувати українсько-російську дійсність у своїх драматичних творах” [1, с. 361-362].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Драматургія Лесі Українки (а особливо “Камінний господар”) є вираженням створення в українському письменстві XIX – початку XX віку шедеврів, які можуть конкурувати із будь-якими іншими літературами доби Модернізму. Дмитро Чижевський писав про те, що внаслідок денаціоналізації української еліти до кінця доби Бароко українці стали нацією «неповною» з «неповною» ж літературою. Її увесь сенс і зміст національного руху усього XIX століття полягав у «доповненні» “національного організму до певного культурно-самостійного стану. Це нелегке завдання в сфері літератури полягало, між іншим, у тому, щоб утворити повну систему літературних форм. Головне: «неповна література не могла задовольнити потреб самого культурно-провідного шару»” [4, с. 323]. Отже, “витворення самодовільної літератури вдалося лише українській модерній літературі з її різноманітністю літературних гатунків та течій” [4, с. 323].

Студія Юрія Бойко-Блохина драми Лесі Українки є прикладом особливостей його творчих підходів до літературознавчих досліджень, дає напрямні ідей для нового прочитання творчості української поетеси.

Література

1. Бойко-Блохин Ю. "Камінний господар" Л. Українки // Юрій Бойко-Блохин. *Вибране*. Т. 2. Мюнхен, 1974. С. 327–362.
2. Костецький І. Стефан Георге. Особистість, доба, спадщина // *Вибраний Стефан Георге*. Штуттгарт, 1968-1971. Т. 1. С. 29–206.
3. Чапленко В. Історія нової української літературної мови (XVII ст. – 1933). Нью Йорк, 1970.
4. Чижевський Д. Історія української літератури. Нью Йорк: УВАН у США, 1954.

References

1. Boyko-Blokhin Yu. "Fireplace master" by L. Ukrainka // Yuri Boyko-Blokhin. selected T. 2. Munich, 1974. P. 327–362.
2. Kostetsky I. Stefan Gheorghe. Personality, era, heritage // Selected by Stefan Georghe. Stuttgart, 1968-1971. T. 1. P. 29–206.
3. Chaplenko V. History of the new Ukrainian literary language (XVII c. - 1933). New York, 1970.
4. Chyzhevsky D. History of Ukrainian literature. New York: UVAN in the USA, 1954.